

EEN ESSAY VAN CARL GOVERS, LID COLLEGE
VAN BESTUUR, ONDERWIJSGROEP TILBURG

Visie op het Middelbaar Beroepsonderwijs

Met ruim 20 jaar ervaring in het Beroepsonderwijs, is de vraag om een visie op Beroepsonderwijs aan de ene kant een makkelijke vraag. Immers, het is voor mij bekend terrein en er is al heel veel over gesproken en geschreven en ik vind er wat van. Aan de andere kant is het ook een uitdagende vraag, want wat kan ik nog toevoegen aan alle wijze opmerkingen die hierover al gemaakt zijn? Het is ook een hele grote vraag want welke invalshoek zal ik nemen? Een mooie kans om hierover in het vakblad Profiel iets over te mogen schrijven. **DRS. CARL GOVERS**

Het spreekt voor zich dat ik met een groot hart verbonden ben met het beroepsonderwijs. Niet alleen omdat ik er met plezier werk, maar vooral omdat ik gezien heb wat beroepsonderwijs voor studenten van alle leeftijden betekent en wat de enorme maatschappelijke impact ervan is. Ik krijg nog steeds kippenvel als ik bij een diploma-uitreiking ben en zie wat de prestaties van onze studenten voor hen betekenen. De visie op beroepsonderwijs gaat voor mij over de visie op onze samenleving en hoe je daar betekenisvol onderdeel van uitmaakt, door je beroep. Daarnaast gaat de visie op beroepsonderwijs over onze studenten, waar ze vandaan komen, hoe we ze iets kunnen leren om gelukkig en betekenisvol te worden. Ook gaat het over hoe het beroepsonderwijs essentieel is voor het behoud van onze democratische samenleving.

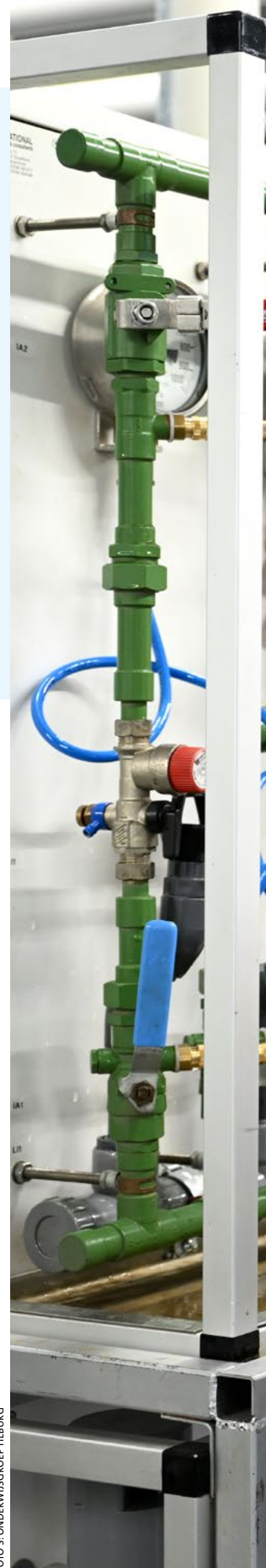
TOEKOMST

Onze toekomst verandert in een rap tempo. Technologisering, de energietransitie, de vergrijzing, geopoliti-

ek, uitputting en vervuiling van de aarde en de noodzaak om te komen tot een circulaire economie, maken dat bedrijven gaan innoveren en dat daardoor de beroepen snel gaan veranderen. Er verdwijnen en ontstaan nieuwe functies, waar we nu nog geen flauw idee van hebben. Waar gaat het economisch en maatschappelijk naar toe en hoe en wie lossen deze urgente vraagstukken op?

DE INVLOED VAN SNELLE VERANDERINGEN VOOR BEROEPEN

Uiteindelijk zullen deze vraagstukken alleen concreet opgelost kunnen worden, door mensen die de oplossingen ook feitelijk kunnen realiseren en de MBO-er is hiervoor cruciaal. De benodigde beroepskennis en -vaardigheden die de MBO-er daarvoor nodig heeft, zullen in de tijd continue aangepast gaan worden aan de

FOTO'S: ONDERWIJSGROEP TILBURG

laatste inzichten en mogelijkheden. Deze permanente ontwikkeling geldt voor zowel zittende als voor nieuwe vakmensen. Bestaande zekerheden over wat een beroepsbeoefenaar moet kennen en kunnen, transformeren namelijk in een veel rapper tempo dan in de vorige eeuw het geval was, dit mede door de ongekende ontwikkeling van technologie en A.I. Bovendien is de urgentie op enkele wereldwijde vraagstukken momenteel ongekend hoog.

LAAT MEER MENSEN DEELNEMEN AAN HET ARBEIDSPROCES

We merken heel duidelijk dat dat nu al zijn weerslag heeft op bijna alle MBO-opleidingen. Zo zijn automonteurs geen olie-verversers meer, maar all-round service medewerkers die ook klantvriendelijk een iPhone kunnen aansluiten op de boordcomputer van de elektrische auto.

VERANDERINGEN

Wat betekenen deze snelle veranderingen voor ons ordeningsprincipe van beroepen binnen de huidige kwalificatiestructuur? De huidige kwalificatiestructuur is geënt op klassieke beroepen vanuit de logica van de sterk gesegmenteerde bedrijfstakken. Dit systeem kan mijn inziens alleen overeind blijven als daarbinnen er een veel ruimere en nieuwe formulering komt voor de beroepsgerichte delen. Dit zodanig dat binnen de ruime kadering, ook nieuwe en gecombineerde kennis en vaardigheden snel inpasbaar zijn, zonder dat het kwalificatiedossier opnieuw ontwikkeld hoeft te worden. Deze nieuwe manier werken moet

ruimte en vertrouwen geven aan de regionale bedrijven en organisaties om samen zinvol en actueel op te kunnen leiden. Adaptieve toekomstgerichte kwalificatiedossiers in plaats van reactieve gestolde kwalificatie dossiers. Kwalificatiedossier waar het beroepsgerichte deel gebaseerd is op het aanleren van skills.

Dezelfde redenering, namelijk om het beroepsonderwijs veel meer ruimte te geven om veranderingen op te vangen, geldt ook voor de accreditatie van stagebedrijven. Een ruime accreditatie geeft veel meer matchingsmogelijkheden dan een stringente accreditatie. In het stagebedrijf werk je aan je skills-ontwikkeling en afhankelijk van wat het stagebedrijf exact doet, leer je bij. Goed voor het regionale werkveld en goed voor de student.

Nu stukt deze benaderingswijze van 'meer ruimte' vaak vanuit het kwaliteitsargument. Wat mij betreft is dat een zeer relevant argument, want de toekomst van het beroepsonderwijs wordt bepaald door de kwaliteit ervan. Maar als we met de huidige invulling van de kwalificatiestructuur, geen antwoord meer kunnen gaan geven op de veranderende scholingsvragen van de échte bedrijven, dan kan het beroepsonderwijs ook geen kwaliteit meer leveren. Dat vraagt om een flinke verandering in ons denken en over het doen van uitspraken over de kwaliteit van een beroepsopleiding en om een heel andere manier van kijken naar hoe en wanneer een student gekwalificeerd wordt. Daar ligt een uitdagende opdracht voor het beroepsonderwijs en de samenwerkingspartners binnen de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB), de uitvoeringsorganisatie waar koepel/brancheorganisaties, werknemersorganisaties en onderwijs afspraken maken over inhoud,

maar ook over civiele herkenbaarheid, waarde van een kwalificatie en de beschikbaarheid van goede stageplaatsen. Uitdagend, omdat dit vraagt om een grotere verandering in het denken en het nodig is om over je eigen grenzen, logica, overtuigingen, ordening heen te stappen. Een verandering, waar nieuwe logica, taal en spelregels worden bedacht, om het *wat* van het onderwijs anders vast te gaan leggen.

VERANTWOORDELIJKHEID

Wat mij betreft ligt er ook een hele grote verantwoordelijkheid bij het MBO als sector, als het gaat om kwaliteitscriteria en borging van de kwaliteit van het onderwijs, oftewel het *hoe* van het onderwijs. Het is onze verantwoordelijkheid om vanuit onze professionaliteit, proactief eigenaarschap te tonen en sturing te gaan geven aan het kwaliteitsdiscours van uitstekend beroepsonderwijs van de toekomst. Nu ligt dat nog teveel bij de politiek, met bijvoorbeeld een kwaliteitsagenda met 60 maatregelen. Maar het ligt ook bij het onderzoekskader wat de Inspectie hanteert, voor het MBO, wat meer passend is voor een school met algemene vakken (zoals het VO), dan voor onderwijs waar werken aan skills in samenwerking met bedrijven/organisaties, cruciaal is. Doordat de politiek steeds meer stuurt op het *hoe* van het beroepsonderwijs, ontstaan er ongewenste vertragingen bij de doorontwikkeling van de noodzakelijke vernieuwingen. De richtinggevende rol die de politiek heeft gaat over de toekomst van ons land. Het is aan de MBO sector om dit vertalen naar het *hoe* van beroepsonderwijs, met een eigen opvatting over de kwaliteit.

Om naar de opgave van hernieuwde kwaliteitscriteria met andere ogen te kunnen kijken, zouden

de inzichten vanuit het kwaliteitsnetwerk MBO helpend kunnen zijn. Daar wordt kwaliteit vooral gezien vanuit het dialoogmodel, namelijk kwaliteit benaderen vanuit betekenisvolle en contextrijke inzichten, gezien vanuit de regionale en relevante stakeholders, de Triple Helix. Dit in plaats van prestatie-indicatoren en vinklijsten. Deze invalshoek past uitstekend binnen de regionale oriëntatie van het beroepsonderwijs. Een dialoog in de regio waar onderwijs, beroepenveld en overheid elkaar versterken om de kwaliteit van het beroepsonderwijs en persoonsvorming te duiden en te verbeteren. Een landelijke en een regionale, adaptieve en contextrijke dialoog zijn beide nodig. Een inhoudsrijk gesprek tussen stakeholders, met als leidraad het referentiewaardenmodel van het kwaliteitsnetwerk MBO.

Het is dus de rol van de overheid om in tijden van krapte en schaarste, duidelijke politieke keuzes te maken over wat de vitale functies, bedrijven en organisaties voor ons land

zijn. De overheid heeft als taak te stimuleren dat potentiële studenten binnen deze keuzes, makkelijk een opleidingstraject kunnen starten. Ze kan dat stimuleren door bijvoorbeeld te zorgen dat in het PO en VO lessen als techniek en zorg worden aangeboden, zodat kinderen al vroeg deze beroepen leren kennen. Ook kunnen zij bepaalde opleidingskeuzes stimuleren, door verschillen aan te brengen in de studiefinanciering/collegegeld, naar bepaalde beroepsopleidingen. Nu zijn de bedragen gebaseerd op de plaats op de ladder van het opleidingsniveau. Beter is dit onderscheid te maken vanuit de logica van de waaier van Robbert Dijkgraaf.

ECONOMISCH MODEL

Voor bedrijven begint het economische model van alleen (financiële) groei inmiddels te kraken. Grenzen aan personeel, grenzen aan grondstoffen en meer aandacht voor maatschappelijke- en milieuaspecten, dat is de nieuwe werkelijkheid voor bedrijven. Ook hun medewerkers

veranderen. De eisen die mensen aan hun leven en werk stellen zijn anders dan tien jaar geleden. Immigratie vraagt een andere werknemersbenadering. Iedereen is het er over eens dat de tekorten op de arbeids-

DE KWALITEIT VAN HET BEROEPSONDERWIJS EN PERSOONSVORMING VERBETEREN

markt van goede vakmensen, ook op de lange termijn blijven bestaan. Werkgevers die op de grote economische, politieke, sociale en demografische veranderingen het beste kunnen inspelen, overleven in deze nieuwe economie. Ook hier geldt de Darwinistische wet, survival of the fittest. Maar wat er precies aan kennis nodig is voor de toekomst, weten bedrijven ook niet altijd. Zij moeten dus kunnen vertrouwen

op de skills van hun medewerkers om deze onzekere transitie aan te kunnen gaan.

MBO: MEGA BELANGRIJK ONDERWIJS!

En onze studenten, wie zijn ze en wat willen ze, wat hebben ze nodig en hoe leren ze? Middelbaar beroepsonderwijs kent een zeer grote diversiteit aan studenten. Studenten kunnen kiezen voor een branche waar ze graag willen gaan werken. De vooropleiding en sociale achtergrond is zeer divers: VMBO, Havo, Entree, nieuwkomer, werkenden, werkzoekende, ongediplomeerd, etc. Iedereen is welkom en kan een carrièrestap maken middels een opleiding in het MBO. Onze studenten kunnen terecht op één van de vier niveaus en volgen één van de drie leerwegen. Er komen ook steeds meer bij- en omscholers en er is een vraag naar specialistische cursussen. De leeftijd van MBO-er ligt tussen 16-67 jaar. Studenten zijn soms voor een kort traject en soms vier jaar aaneensluitend verbonden aan de school. De MBO-student is dus een

ambigue begrip.

De sociale en culturele achtergrond van onze studenten is de laatste jaren steeds meer divers geworden. Het mentale welzijn van (jonge) mensen is de afgelopen jaren helaas achteruit gegaan. Onze maatschappij is complex en uitdagend voor ze. Dit mede door een overkill aan aanbod en verleidingen op alle terreinen, zoals het 24/7 online zijn. Soms ook door een lastige sociale omgeving en de hoge eisen die mensen aan zichzelf stellen. Niet alle nieuwkomers kunnen zich zelfstandig staande houden in onze maatschappij, daar is begeleiding voor nodig. Burgerschap integreren in het onderwijs wordt steeds belangrijker, zodat we onze studenten denkvaardigheden kunnen aanleren, zodat zij zich kunnen ontwikkelen tot vrije, verantwoordelijke en sociale mensen. Dat is echt noodzakelijk, om zo in deze onrustige wereld onze democratie overeind te kunnen houden.

KANSRIJKE BEROEPS- BEOEFENAAR

Maar wat MBO-ers karakteriseert, is dat zij willen leren in een concrete en betekenisvolle werkomgeving, met een toekomst als kansrijke beroepsbeoefenaar voor zich. Leren en werken binnen een beroepscontext

als vehikel voor de eigen ontwikkeling, om zo de stap te maken van afhankelijke thuiswonende naar zelfvoorzienend burger of om bij te leren en zo verder te komen in het leven. Jonge mensen in het MBO zouden de kans moeten krijgen om ook een “verkeerde” beroepskeuze te mogen maken. Zij mogen stapsgewijs de aansluiting naar de arbeidsmarkt en de maatschappij maken, rechtstreeks of via omwegen. Dat vraagt veel meer ruimte om van opleiding te kunnen switchen. We moeten het toewijzen van vrijstellingen en stapelen/verzamenen van diploma's of certificaten stimuleren. Dat is de kern van een leven lang ontwikkelen. Zo kan de student de eigen interesses, talenten en skills zelf ontdekken en een gelukkige beroepsprofessional worden. Niet alleen een rechte leerweg mag, maar een bochtige en onderbroken leerweg is ook prima. Een tijdje werken en dan weer naar school? Voor sommige studenten is dat dé manier om hun skills en persoonlijkheid te ontwikkelen, in een tempo wat ze zelf bij kunnen benen. The long and winding road.

Het eerder genoemde vraagstuk van het grote arbeidstekort kan deels opgelost worden door meer mensen deel te laten nemen aan het arbeids-

proces, zoals arbeidsmigranten, ouderen, mensen met een speciale zorgvraag, etc. Dat betekent dat het beroepsonderwijs zich, wat mij betreft, nog sterker proactief gaat richten op doelgroepen die nu nog buiten de arbeidsmarkt staan. Dat vraagt om onderwijs en begeleiding wat meer gepersonaliseerd is. Een hele opgave, omdat met elk individu ook een hele context meekomt. Soms is het nodig dat er op meerdere fronten ondersteuning komt, bijvoorbeeld in de sociale omgeving of op het werk. Wat heeft iemand allemaal nodig om zich succesvol te ontwikkelen en duurzaam als (vak)mens de arbeidsmarkt en het zelfstandige leven te kunnen betreden? It takes a village...

INNOVATIEVE DIDACTIEK

Naast de begeleiding van studenten, maakt ook een uitdagende en innovatieve didactiek onderdeel uit van een goede leeromgeving. Hiermee bedoel ik dat docenten ook technologie, zoals Serious Gaming en Augmented Reality en Artificial Intelligence in weten te zetten, om zo het leren te bevorderen en te personaliseren. Eveneens zal het inzetten van hybride docenten de

BEROEPSONDERWIJS IS DE SPIN IN EEN DYNAMISCH WEB

actuele kennis van beroepen binnen de school verkrijgen. Hybride docenten die met een groot hart voor studenten, onderwijs verzorgen met kennis vanuit de dagelijkse, actuele bedrijfspraktijk. De fysieke leeromgeving en werkomgeving, zullen steeds meer in elkaar overlopen. Bedrijven zijn aanwezig in de school en de school

is aanwezig in de bedrijven. Tijdens Corona was dat de situatie voor onze verpleegkunde studenten. Om besmettingen te voorkomen werkten en leerden zij alleen nog in het ziekenhuis en onze docenten gingen met ze mee. Een hele bijzondere leerervaring voor studenten, docenten en verpleegkundigen.

Door de scheidslijn tussen school en bedrijf minder scherp aan te brengen is dat voor het werkveld een mooie kans om studenten vroegtijdig te binden en te boeien. Maar ook te begrijpen hoe nieuwe beroepskrachten de werkomgeving ervaren en wat zij van het leven en hun werkgever verwachten. Wat maakt dat mensen voor een bepaald beroep kiezen en graag bij een organisatie willen (blijven) werken? Lukt het bedrijven om de leercultuur en aantrekkelijkheid voor eigen medewerkers te vergroten, om zo arbeidsproductiviteit te verbeteren en uitstroom tegen te gaan? Hybride docenten zijn eveneens een mooie aanvulling op het docentencorps. Het zijn collega's die vakdocenten bij kunnen praten over de actuele ontwikkeling van hun beroep en bedrijf, zodat het onderwijs hierop aangesloten blijft.

EEN DYNAMISCH WEB

Beroepsonderwijs is de spin in een dynamisch web, wat er voor zorgt dat verschillende werelden met elkaar kunnen communiceren en elkaar weten te vinden. De sociale leefwereld van de student als mens wordt middels school verbonden met de wereld van bedrijven en organisaties. En daar waar nodig zorgt beroepsonderwijs voor de verbinding tussen de student en de nodige maatschappelijke ondersteuning. Beroepsonderwijs als hét vehikel om de "fit" te faciliteren tussen mens, economie en maatschappij.

Beroepsonderwijs ontwikkelt zich

Carl Govers

als een steeds belangrijkere actor in het regionale ecosysteem, Het regionale ecosysteem waar keuzes gemaakt gaan worden over de vitale functies van de regio, de onderlinge samenwerking gestimuleerd gaat worden en waar voor ieder mens een betekenisvolle leer- werk- en leefomgeving wordt gecreëerd. De driedimensionale kwalificatiestructuur van het MBO is nog steeds actueel. Opleiden voor een vak wordt opleiden voor skills. Het belang van persoonsvorming wordt groter dan ooit, in een onrustige wereld waar democratie niet meer als vanzelfsprekend is. Leven lang ontwikkelen wordt de nieuwe mindset van het bedrijfsleven en zij worden daarbij geholpen door het beroepsonderwijs.

Tot slot wens ik dat de MBO-ers maatschappelijk op een voetstuk komen te staan en worden gezien als uiterst relevante dragers en hoeders van onze samenleving. De politieke en publieke waardering van de leerroute van VMBO naar MBO, is voor mij één van de belangrijkste voorwaarden om te komen tot een inclusieve en welvarende maatschappij.

MBO: Mega Belangrijk Onderwijs!

DE AUTEUR IS LID COLLEGE VAN BESTUUR, ONDERWIJSGROEP TILBURG MET DANK AAN DE ONDERWIJSGROEP TILBURG VOOR HET GEBRUIK VAN FOTOMATERIAAL.